

„vitis vinifera“, ampak je „vitis labrusca“. Po Vipavskem imenujejo Izabelo tudi „labrusko“, in po nekaterih krajih dolenjskih tudi „smrdečko“. To kar Nemci imenujejo „Erdbeertraube“, pa ni „Izabela“, ampak neka druga „vitis labrusca“ s pravim imenom „Aleksander“. Izabela ne kljubuje trtni uši.

Vprašanje 26. Kako je ravnati z rezanicami ameriških trt iz drugih krajev, da se ne zatrosijo ž njimi trtne uši? (M. L. v Št. A.)

Odgovor: Uvažanje trt iz okuženih okrajev je postavno zabranjeno. Trte, ki so ali gotovo ali morebiti okužene, razkužijo se z žveplenim oglikom.

Vprašanje 27. V „Novicah“ priporočate modro galico v pokončevanje strupene rose, a drugih pripomočkov ne omenjate. Gospodarski glasnik za Štajarsko pa v 12. številki l. 1889. trdi, da azurin ravno tako pomaga, kakor druge priporočane tekočine. Vrh tega je najcenejše, in ravnanje ž njim najpriprostejše. To marsikoga moti, da ne ve, česa naj se poprime. Po mojem mnenji bo mešanje galice z apnom uže zaradi tega težavno, ker se še zmerom dobe vasi, po katerih ni najti zanesljive tehtnice. Pa tudi brizgalnica se pokvari, če je apno premalo čisto. Blagovolite povedati, kateremu sredstvu dajete Vi prednost. (L. S. v P. pri Konjicah.)

Odgovor: Sredstvo proti strupeni rosi je modra galica (bakreni vitrijol ali žveplenokisli baker), a sama v vodi raztopljena škoduje trtnemu listju, zato je nevtralizujemo z apnom, in tista galica, ki je nevtralizovana s salmijakom, imenuje se azurin. Oboje je dobro sredstvo, a izkušnja nas uči, da priprostemu vinarju (vsaj sedaj še) galica, nevtralizovana z apnom, še najbolj ugaja. Naša družba je lansko leto razdelila za poskušnjo nekaj azurina, ki pa ni bil ceno, a Vipavci trdijo, da je bil boljši uspeh z galico in apnom. Sicer pa ni treba azurina kupiti, saj si ga lahko vsak sam naredi; na 1 kgr. modre galice vzemi 1 $\frac{1}{2}$ liter salmijaka. Glede snažnosti škropilnic ima pa azurin vsekakor prednosti. Pomankanje zanesljive tehtnice pa nikakor ne ovira, da ne bi rabili galice z apnom, ker ni treba tolike natančnosti, da ne bi zadostovala navadna tehtnica.

Vprašanje 28. Koliko naj naročim galice za dva- do trikratno škropljenje? (J. V. v Str.)

Odgovor: Na hektoliter vode se vzame 2 kgr. modre galice, če je dobra škropilnica, zadostuje ta tekočina za 1000 trt. Na ora!u je okrog 5000 trt, torej je treba 5 hektolitrov tekočine ali 10 kgr. galice; za dvakratno škropljenje torej 20 klgr. za oralo vinograda.

Vprašanje 29. in 30. (G. J. V. v Str. in M. L. v St. A. vprašata: Katera škropilnica proti strupeni rosi (peronospori) je najboljša, kje se dobi in koliko stoji? Na to vprašanje

odgovarjamo, da ob nakupu škropilnice ni gledati na ceno, ampak na kakovost. Škropilnica naj tekočino prši z močjo, ne pa škropi, kar se ob takem ravnanji

malo tekočine porabi; dalje bodi škropilnica tako narejena, da moremo listje tudi od spodaj popršiti in da je ročna ter ne pretežka.

Vprašanje 31. Kako je ravnati proti strupeni rosi s škropljenjem z modro galico? (F. D. v Br. pri Divači.)

Odgovor: Obširen odgovor o tej reči spišemo za eno prihodnjih števil. Za sedaj Vam pa svetujemo: Naročite ob pravem času modre galice in pripravite apna.

(Dalje prihodnjič.)

Podučne stvari.

Zemljepisni in narodopisni obrazi.

Nabral Fr. Jaroslav.

(Dalje.)

151.

Izleti.

V Waldeck — Plantu 1884.

Šel sem še dalje in prišel v zemljo Svasov ali Amasvasov, kjer vlada samostalen glavar Umbandini. Evropejcu je sedaj zelo težavno in nevarno potovati po zemlji Svasov, in po državi zulskej, kajti črnci pisano gledajo belce radi postopanja londonske vlade za lorda Beakonsfielda, kakor tudi boerov transvaalskih. Črnci v vsakem belcu sumijo transvaalskega ali angleškega ogle-duha. Meni je to prav hodilo, da sem povsodi nahajal Kafre, kateri so pri meni ali z menoj delali v kopaninah kimberlejskih. Poznali so me še vsi, in še pomnili, da sem se zanje potezal proti nasilju Angležev in boerov. Veselili so se, ko so me zopet ugledali, in drage volje so me spremljali s kraala v kraal. Slednjič sem prišel v Gompolan, kjer stoluje glavar.

Vsak pomejni glavar ima tajnika Evropejca, ki mu oskrbuje tajniški posel in še več drugega. Dobro mora znati angleški, holandski in kaferski jezik. Tajnik Umbandinov je bil Nemec Dom, doma nekje ob Reni. Seznanila sva se bila uže 1870. l. v Klipdriftu nad Vaalom. Bil sem toraj dobro došel gost štiri dni. Konečno mi je dal Umbandini pripročilen list napisan v jeziku kaferskem. Naloženo je bilo vsem poglavarjem v zemlji Svasov, da mi imajo biti v vsem na pomoč.

Tuj potovalec ne sme pobijati divjačine v nekaterih kaferskih glavarstvih, če nima posebnega dovoljenja. Kdor je hoče dobiti, mora nekaj plačati. Jaz sem je dobil zastonj. Umbandini je hotel, da bi mu prodal, prav za prav podaril enega psa, kar mi ni dišalo. Iz zadrege me je spravil Dom. Govoril je nekaj po kaferski in glavar se je upokojil.

Slednjič sem prišel blizu reke Pongole. Tu sta mi odsvetovala dva norveška misijonarja stopiti na ozemlje zulusko. Povedala sta mi, da so veliki neredi v deželi.

Neki trgovci so zelo naleteli ondi. Obrnil sem se toraj k Transvaalu in srečno došel v okraj wakkerstroonski. Ne vem, ali Vam je znano, kaj se je bilo prigodilo pred leti v tem kraju.

Leta 1837 so se izselili mnogi holandski boeri s Kapske. Niso hoteli več prenašati trinoštva angleškega, hoteli so biti slobodni, samostalni, toraj so šli iskat nove domovine. Naselili so se na severovzhodu in dali novejši svoji očetini ime Natalia. Sedaj se veli Natal. Takrat si je lastil to zemljo zuluski glavar Dingaan, ki ni rad videl, da se belci naseljujejo na njegovem ozemlju. Dingaan je poklical najodličnejše boere na zbor, da se pogodi z njimi. Boeri so vse verjeli in prišli na določeno mesto. Zuli so pali po njih in vse pobili. To se je zgodilo 1838 l. Ko so o tem zavrtnem pobitju izvedeli ostali boeri, prijela jih je huda jeza, oborožili so se in šli nad Zule. Zuli so bili sicer junaški bojovníki, in so še dandanes, ali tedaj še niso imeli orožja na ogenj.

Neprijateljja sta se srečala v kraju, ki so mu veleli Meek, dandanes pa mu velé Blauwarne. Južnovzhodno teče voda, ki so jej veleli Ncomi. Boeri so se utaborili na ugodnem navršju. Imeli so tudi dva kanona. Puške in kanona so strašno izdelavali po vrstah zuluskih. Črna vojna je bila do tal pobita. Mnogi mrtvi in ranjeni so obležali na bojišču, ostali so se spustili v beg. Zmagovalci so drli za njimi in jih pogubili v Ncomi. Mnogi ranjenci so konec vzeli v vodi. Voda je bila vsa krvava. Od tega časa ima ime Blood-river ali Krvava reka.

Pobitje Zulov je bilo strašno. Ostanke njih, kateri so stanovali v sedanjem okraju wakkerstroonskem, popustili so s strahu pred boeri svoja bivališča in šli dalje na sever. Vodnik jim je bil Moselikatce, čegar oče je pal v nesrečni bitki.

Moselikatce je po mnogih praskah se naselil z ljudstvom svojim v severnih končinah, podjarmil si ondotna plemena, in ustanovil kraljevino matabelsko.

Tako dela kultura. Pa se čudite, če črnici sovražijo belce. Na zdravje!

Vaš

C. P.

152.

Pri glavarju zulskem.

Keiskamma 1884.

Rad bi bil videl mesto, kjer je bil ubit princ Ludovik Napoleon, sin Napoleona III. Povedali so mi, da z južnovzhodnega konca transvaalske republike je mogoče ta pot narediti. Tudi je lahek in varen, ker ta kraj je blizu transvaalske in natalске meje, in so Zuli po teh kraalih mirni ljudje. Predobro namreč vedó, da bi koj dobili po grbi od Angležev ali boerov holandskih, ako bi kaj žalega storili Evropejcu.

Mesto, kjer je pal princ Ludovik, mala je vas in se naziva Ityotyozy. Stoji ob reki Hyotyotyzy. Induna ali

glavar te vasi se naziva Gebooda. Bil je velitelj oddelku zuluskih bojovníkov, kateri so usmrtili neskrbnega in neprevidnega princa.

Spustil sem se na pot. Holandski boeri, dasi niso Bog vedi kako izobraženi, vendar so dobrosrčni ljudje in se vedejo uljudno do vsakega, ki se z njimi seznani, da le ni pokolenja angleškega. Angležev kar ne morejo videti. Preskrbeli so mi dva junaška Kafra s plemena zuluskega; eden je tudi dosta dobro govoril angleški, ker je dalje časa delal na demantovem polju. Konja in psa sem pustil pri nekem kmetu. Spremnika sta nosila hrano. Prišli smo srečno k cilju, na kraj, kjer je bil ubit princ Ludovik.

Ityotyozy stoji na gričastem svetu. Okolo se širi koruzno polje. Blizu je prostorček, opasan s štirioglatim zidom od navadnega kamna in brez vse malte. V zidu so lesena vratica. Šli smo notri in zagledali tri grobe. Na dveh sta lesena križa z izpranima napisoma. Tretji grob je brez križa. V njem počiva Kafer, ki je spremljal nesrečno eskorto, v katerej so bili princ Ludovik, lajtenant Carrey in šest konjikov. Eden konjik je bil Francoz ostali so bili Angleži. Dva sem poznal osobno. Nekateri londonski listi so krivo poročali, da so bili Basuti.

Sredi ograje stoji velik kameni križ. Dala ga je postaviti v spomin svojemu sinu bivša cesarica francoska Evgenija, ko je bila tu s svojim spremstvom, menim 1881. l. Govorili so, da hoče tu postaviti kapelico. Na križu se sveti francoski napis: „V spomin Njegovej cesarskeji Visokosti Napoleonu Evgeniju Ludoviku Janezu Jožefu, cesarskemu princu. Narodil se je v Tuillerijah v Parizu, stanoval pozneje v Chislehurstu, a umrl na tem mestu dne 1. junija 1879. l.“

Ityotyozy je vas kakor druge vasi kaferske. Kolibe so zmašene z dolgega bičja in trave in s trstjem pokrite. Pod vasjo teče reka. Šli smo k glavarju. Gebooda se je vedel do mene prijazno, zlasti ko sem mu poklonil svitek tobaka in steklenico žgane pijače. Kedar ima črnc tobaka in žganja, zapleše mu srce. Razumeli smo se dobro. Znani so mi bili vsi dogodki, ki so se bili tu prigodili, toraj mi je bilo koj jasno, kaj hoče povedati glavar s svojimi znamenji. Po vrhu je eden spretnik govoril angleški in bil tolmačem. Geboodove žene so skuhale koruznega močnika, in prinesle tudi bučo kaferskega piva. Meni ni dišalo. Ponudile so še kislega mleka. Kruh sem imel seboj.

Gebooda mi je pravil, kako so ga nenadoma napali Angleži. „Zelo mi je žal, da je moj impi“ (oddelek vojne) ubil mladega princa, o katerem se govori, da je bil edini sin velikega glavarja v Evropi“. Jaz sem ga pogovarjal, češ, kdo vé, koliko Francozov bi bilo pozneje palo radi njega. Gebooda se je začudil in me vprašal, ali nisem Anglež, ker tako sodim. Povedal sem mu, da nisem. Razložil sem mu, da sem od naroda, ki se naziva „česki“. In ta narod naš je v starejšem času mnogo se vojskoval s sosednim narodom, ki se naziva „nemški“,

da bi se mu ubranil, kakor se sedaj branijo Zuli Angležem, da bi jih ne zatrli. Po tem pojasnilu se je vse vedenje glavarjevo izpremenilo. Na ujasnjenem obrazu sem mu bral, da Angleže sovraži iz vse svoje duše. Tudi mi je pravil, da je križe dala postaviti mati ubitega mladeniča. Prišla je bila le sem v spremstvu mnogih žen v prečudnej obleki in mnogih mož sijajno opravljenih. Jokala je zelo. Zid so jej postavili njegovi ljudje, ki jih je dobro plačala za to. Ko je bila ograja gotova, dala je postaviti križe, ki jih je seboj pripeljala. Geboodi je dala znaten dar, ali moral se je zakleti, da bode ograjo s križi čuval in vzdrževal v dobrem stanju.

Pri Geboodi smo prenočili. Zjutraj zgodaj smo se vrnili po potu, po katerem smo bili prišli. Glavar je pohlical nekoliko vojakov, orožene z asagaji, in nas spremil na mejo Natalske. Od tu sem potoval v državo Oranjsko, potem k dolnjemu Vaalu, kjer stoji v Keiskammi moj samotni stan. Našel sem vse pri starem, ali moje zdravje je ostalo nekje na potu.

Ob Vaalu, kakor sploh po vsej južnej Afriki, ljudje zelo boleajo, pa tudi mrjó, zlasti domačini, ker živé v velikem pomanjkanju in nesnagi. Bojim se, da bolezen tudi mene pobere.

Da ste mi zdravi! Vse znance pozdravlja

C. P.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Iz deželnega zbora kranjskega.

Poročilo finančnega odseka o vravnavi učiteljskih plač po javnih ljudskih šolah.

(K prilogi 53.)

Slavni deželni zbor!

Nekaj let sem moral se je slavni deželni zbor redno pečati z učiteljskimi prošnjami za povikšanje učiteljskih plač. Tudi letos je došlo iz raznih krajev in okrajev 12 takih peticij z naslednjimi prošnjami:

Učitelji kamniškega in postojinskega okraja prosijo sploh za povikšanje plač; ravno to prosijo učitelji ljubljanske okolice, toda s pristavkom, da naj se povikšajo, kolikor je le mogoče.

Učitelji litijskega okraja priporočajo, tako vredbo plač, kakoršna je na Koroškem, učitelji novomeškega okraja pa žele tako, kakoršna je na Štajarskem ali vsaj na Koroškem.

Učitelji kranjskega, krškega in črnomaljskega okraja naravnost nasvetujejo plače po 700, 600 in 500 gld., za neizprašane pa po 400 gld. na leto.

Zaveza slovenskih učiteljev in slovensko učiteljsko društvo prosita, da naj se četrti plačilni razred s 400 gld. odpravi, mestni učitelji ljubljanski pa priporočajo, da

naj bo najmanjša učiteljska plača v Ljubljani 600 gld., in da naj se odpravijo podučitelji, ki se nahajajo edino le še v Ljubljani.

Učitelji postojinskega trga pa prosijo, da naj se plače vsaj njim zboljšajo, če tudi drugod ostanejo pri starem.

Razun povikšanja letnih plač prosijo učitelji ljubljanske okolice, litijskega, kranjskega, krškega in črnomaljskega okraja tudi še za povikšanje petletnic, ki naj bi se jim odmerjevale z 10% dejanske, ne pa najnižje plače kakor dozda.

Tretja točka omenjenih prošenj zadeva stanovanje. Učitelji kranjskega, krškega in črnomaljskega okraja prosijo, da naj se vsem učiteljem preskrbi prosto stanovanje, ali da naj se jim daje primerna stanarina ki naj bi po predlogu „zaveze slovenskih učiteljev“, in „slovenskega učiteljskega društva“ znašala 10% dejanske letne plače.

Mestni učitelji ljubljanski pa prosijo, da naj se stanarina, dovoli vsem učiteljem v Ljubljani, nadučiteljem in nadučiteljicam pa naj se dosedanja stanarina 120 gld. povikša.

Še druge prošnje, ki se v posameznih peticijah nahajajo, so: „Slovensko učiteljsko društvo“ in „Zaveza slovenskih učiteljev“ želita, da naj bi se vsi učitelji na enorazrednih šolah uvrstili v tretji razred s 500 gld. letne plače, in da naj bi se jim pravilna doklada 30 gld. vštevata v pokojnino, kakor nadučiteljem večrazrednih ljudskih šol.

Učitelji ljubljanske okolice prosijo, da naj se službovanje skrči na 35 let, v katera naj se pa vštevajo tudi službena leta pred drugim učiteljskim izpitom.

Učitelji kranjski, krški in črnomaljski prosijo, da naj se učitelji v višje plačilne razrede pomikajo po službenih letih, brez ozira na kraj ali na kategorijo dotične šole, in sicer tako, da bi dobivali do učiteljskega izpita po 400 gld., prvih pet let po izpitu po 500 gld., potem skoz 10 let po 600 gld., po njih preteku pa po 700 gld., učitelji krškega okraja celo zahtevajo, da naj se tudi plače 600 in 700 gld., priznavajo učiteljem po preteku vsakoterih pet let.

Če bi hoteli ustreči vsem tem željam, bi redna potrebščina normalno-šolskega zaklada, ki je po nam predloženem proračunu že za prihodnje leto znašala čez 303.000 gld., z enim skokom tako silno poskočila, da bi morali povikšati deželno naklado in globoko segati v žepe davkoplačevalcev, ki so pa z davki že zdaj tako obteženi, da jim nikakor ne moremo in ne smemo nakladati večjih bremen. Sicer se je pa že lani povdarjalo, da v primeri z drugimi deželami naše učiteljske plače niso tako slabe, kakor gospodje učitelji trdijo v svojih peticijah. Spodtikajo se, da je pri nas najnižja plača samo 400 gld. Na Predarelskem, v Galiciji in celo v Šleziji, ki je mnogo bogateja od nas znaša najnižja plača samo 300 gld. na leto, v Dalmaciji pa